

НАСТАВНО–НАУЧНОМ ВЕЋУ

Универзитета у Београду - Филозофског факултета

Чика Љубина 18 – 20, Београд

На редовној седници одржаној 19. 02. 2026. године Наставно–научно веће Универзитета у Београду – Филозофског факултета изабрало је Комисију у саставу проф. др Јасна Вуковић, Одељење за археологију Филозофског факултета Универзитета у Београду, доц. др Зорица Кузмановић, Одељење за археологију Филозофског факултета Универзитета у Београду, и др Александар Капуран, научни саветник Археолошког института у Београду, за оцену докторске дисертације *Улога мобилности и комуникације у формирању иницијалних хоризоната гвозденог доба у западним деловима српског Подунавља*, кандидата за доктора наука Ивана Нинчића. Након прегледане дисертације Комисија подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Основни подаци о кандидату и дисертацији

Иван Нинчић рођен је 9. 12. 1989. године у Београду. Основне студије на Одељењу за археологију Филозофског факултета у Београду завршио је 2015. године, одбранивши дипломски рад на тему *Скитско оружје и коњска опрема у Србији*. Наставак студија на истом одељењу и примену стечених знања у проучавању млађе праисторије реализовао је кроз мастер студије, које је успешно завршио 2019. одбраном мастер рада *„Трако-кимерски“ налази: предмети источних одлика у Србији*. Школске 2019./2020. постао је студент докторских студија археологије и до сада је са успехом извршавао све предвиђене обавезе, укључујући и предлог своје докторске теме (2021. године). У децембру 2019. године изабран је у звање истраживача-приправника на Универзитету у Београду - Филозофском факултету. Полагањем стручног испита у делатности заштите културних добара стекао је звање конзерватора 2021. године. Од 2022. године запослен у Археолошком институту у Београду, најпре као истраживач-приправник, а затим и као истраживач-сарадник.

Теренско искуство Иван Нинчић почео је да стиче још током основних студија, учествујући са доц. др Дејаном Радићевићем са Одељења за археологију Филозофског факултета у Београду на систематским ископавањима на планини Рудник током истраживачких кампања 2011. и 2012. године. Велики удео у Нинчићевом богатом теренском искуству има ангажман у служби заштите културног наслеђа. Сарађивао је са Републичким заводом за заштиту споменика културе (Манасија 2010., заштитна ископавања на Коридору Х 2011.-2013., од 2014. године као стални члан екипе ангаживане на заштитним ископавањима на територији рудног басена Колубара), Заводом за заштиту споменика културе града Новог Сада (локалитети у Руменци и Лиману IV у Новом Саду 2014.), Заводом за заштиту споменика културе града Београда (локалитет на парцели комбината „Спорт“ у Београду 2015.) и Заводом за заштиту споменика културе Панчево (ветропарк у Ковачици 2017.). Сарадњу са Археолошким институтом у Београду започео

је пре запослења у овој институцији. У периоду 2021.-2024. године учествовао на заштитним ископавањима великог броја локалитета у кампањама на Дунавском и Моравском коридору и аутопуту Рума – Шабац – Лозница, водећи ископавањима на локалитетима Терамидарница, Крњи брест Марјанско брдо – Мајиловац код Пожаревца и Скела Црноглаваца код Врњачке Бање. Истраживања наведених локалитета била су у надлежности Археолошког института у Београду, од стране којег је Нинчићу у октобру и новембру 2025. године поверено ко-руковођење заштитним истраживањима локалитета Попов Салаш у Каћу.

Од посебног је значаја чињеница да се Иван Нинчић, учествујући на поменутом истраживањима, бавио и применом дигиталних технологија (снимања тоталном станицом, GPS Rover уређајем и дроном; израда ситуационих планова и скица на програмима AutoCAD, GIS и AgiSoft) у изради археолошке документације. Током 2023. године завршио је обуку за рад на магнетометру Bartington Grad 601 и до краја 2025. године извршио геомагнетна снимања на локалитетима Марјанско брдо код Пожаревца, Ружане - Бањска шума код Бора, Поповица и Врмца код Сокобање, Браљина у Ражњу, Врагочаница код Ваљева, Попов Салаш у Каћу и др. Током 2024. године руководио је *SEED Research Grant* пројектом *HEAT (Honing Expertise in Archaeological Thermography)* у оквиру пројекта *SAIGE (Serbia Accelerating Innovation and Entrepreneurship Project)*, чији је циљ било стицање знања и искуства у примени термографије у археологији. Током 2025. године учествовао је у увођењу у употребу, тестирању и примени дронског *LiDAR* система за потребе Археолошког института.

Научни потенцијал Ивана Нинчића препознат је већ током основних студија. Као младом научнику, непосредно након завршетка основних студија, омогућено му је учешће на међународном научном скупу *Perspectives on Balkan Archaeology (PeBA) – Spheres of Interactions: Contacts and Relationships between the Balkans and Adjacent regions in the Late Bronze/Iron Age (13th/12th-6th/5th BCE)*, одржаном у Београду у септембру 2017. Запажено је и његово усмено излагање на *17th International Colloquium of Funerary Archaeology - Border Guards of the Passes, from the Fortresses and the Graves. The Bronze and Iron Ages*, у Тргу Жију, Румунија, 2018. године. Нинчићеве коауторски радови са овог скупа у целисти су публиковани: *Ljuština, M., Radišić, T. and Ninčić, I. 2019. Exotic goods from the Early Iron Age necropolis Stubarlija, Serbia, as indicators of cultural contacts, in Border Guards of the Passes, from the Fortresses and the Graves: The Bronze and Iron Ages, eds. V. Sîrbu, C. Schuster and D. Hortopan, 139–148. Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I“* и *Ljuština, M., Ninčić, I. and Radišić, T. 2019. A close watch on the Tisa: the Early Iron Age necropolis Stubarlija, Serbia, in Border Guards of the Passes, from the Fortresses and the Graves: The Bronze and Iron Ages, eds. V. Sîrbu, C. Schuster and D. Hortopan, 123–138. Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I“*. Ови радови откривају Нинчићева интересовања за примену различитих методолошких приступа и интерпретативних оквира у проучавању археолошке грађе из млађе праисторије, са посебним акцентом на старијем гвозденом добу. Нинчић је у мају 2022. учествовао на конференцији *Belgrade Conference on Archaeological Pottery - Pots as media: Decoration, technology, and message transmission* у Београду, где је усмено изложио своја запажања о декоративном стилу Басараби као обележју материјалне културе почетних фаза раног гвозденог доба у западним деловима српског Подунавља, односно резултате дотадашњих истраживања у оквиру докторске дисертације. Овај рад је рецензиран и публикован: *Ninčić, I. 2024. Bassarabi decorative style as a material culture trait of the initial stages of the Early Iron Age in the western parts of the*

*Serbian Danube region, in BECAP 22 Conference: Pots as Media – Decoration, Technology, and Message Transmission, eds. V. Bikić and J. Vuković, 301–316. Belgrade. О важности мобилности и комуникације са блиским и удаљеним областима у гвозднеом добу на примеру металних налаза Нинчић је претходно расправљао у раду: Нинчић, И. 2022. *Порекло металних предмета понтско-кавказских одлика 6–4. века п. н. е. у Србији, in Етно-културолошки зборник XXV, eds. В. Филиповић and И. Тодоровић, 43–63. Сврљиг: Центар за туризам, културу и спорт. У библиографији Ивана Нинчића издвајају се и радови у којима се бави научним аспектима примене метода даљинске детекције и ГИС софтверских анализа у археологији: Ninčić, I. 2023. *Application of Remote Sensing in Rescue Archaeology: The Results of the Test Geomagnetic Survey on the Site of Marjansko Brdo in 2023, in Ethno-Cultural Annals XXVI, eds V. Filipović and I. Todorović, 133–144. Svrlijig: Center for tourism, culture and sport. и Filipović, V., Bulatović, A. and Ninčić, I. 2025. Shift in landscape use strategies during the transition from the Bronze Age to Iron Age in Northwest Serbia. Open Geosciences 17(1): 20250893.***

Дисертација *Улога мобилности и комуникације у формирању иницијалних хоризоната гвозденог доба у западним деловима српског Подунавља* састоји се од 243 странице текста и 21 странице са библиографским подацима. Саставни део текста чини 138 илустративних прилога, означених као слике, у форми фотографија, цртежа, мапа, планова, графикона, дијаграма, табеларно организованих података, и табли са ликовним приказима покретног археолошког материјала.

Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања докторске дисертације Ивана Нинчића јесте улога коју су мобилност и комуникација одиграли у формирању и даљем развоју првих култура старијег гвозденог доба западних делова српског Подунавља, одражена и препозната у материјалној култури – на првом месту предметима од керамике и метала из насеобинских и гробних контекста. У хоризонту краја IX и VIII века пре нове ере, који је у фокусу истраживања заједно са материјалом који му непосредно претходи, на делу тока Дунава кроз Србију од границе са Хрватском и Мађарском до ушћа Велике Мораве, уочени су елементи који се сматрају иновацијом у односу на претходни хоризонт. Као репрезентативна студија случаја изабран је локалитет Гомолава код Хртковаца у Срему. У раду су анализирани предмети понтско-кавказских одлика традиционално дефинисани као припадајући „трако-кимерском“ хоризонту налаза, керамички материјал са одликама у Басараби стила, као и гвоздени предмети који улазе у ширу употребу. У скуп испитиваних иновација усвојених под спољним утицајем ушла је и новина у погребној пракси – скелетно сахрањивање. Спаљивање тела покојника и похрањивање остатака у урне представља доминантну праксу касног бронзаног доба, на чијим темељима се формирају и најстарије гвозденодопске културе.

Испитивање поменутих категорија материјалне културе спроведено је са циљем издвајања елемената који представљају потврду комуникације и мобилности као механизма преношење знања и технологије који су утицали на развој иницијалних хоризоната гвозденог доба у западним деловима српског Подунавља. Циљ истраживања је препознавање порекла ових иновација, у смислу раздвајање последица локалног развоја од

оног што је настало захваљујући спољним утицајима кроз комуникацију и контакте са суседним или удаљеним заједницама. Важност коју су мобилност и комуникација имали у животу заједница потврђена је захваљујући препознавању специфичних облика мобилности, главних сфера утицаја и комуникационих рута, од којих су неке биле већ раније препознате, а неке су свој значај добиле управо захваљујући раду Ивана Нинчића

Основне хипотезе и истраживачка питања

Након што је размотрио различите аспекте сагледавања улоге коју људска мобилности и комуникације могу имати на друштво у прошлости, Иван Нинчић је издвојио две хипотезе, због чије потврде је спровео аналитичке процедуре у свом раду. Пошто веома важан део рада представљају анализе на студији случаја насеобинских остатака и фунерарних пракси са локалитета Гомолава, постављена су и три истраживачка питања, чији одговори оснажују потврду постављених хипотеза.

Хипотеза 1: Улога спољних утицаја остварених кроз мобилност и комуникацију у развоју иницијалних хоризоната гвозденог доба је знатна. Ова хипотеза тиче се важности, величине коју је улога спољних утицаја остварених кроз мобилност и комуникацију имала у развоју иницијалних хоризоната гвозденог доба. У склопу ове хипотезе је и поставка да је мобилност праисторијских заједница мањих размера, а не миграторна кретања, представљала механизам преношења знања, идеја и робе на прелазу из бронзаног у гвоздено доба. Таква врста мобилности сагледана је као дуготрајан процес, а не као појединачни догађај, чему су били склонији раније истраживачи.

Хипотеза 2: Две главне сфере утицаја долазе са: 1. истока – из југоисточног Баната, југозападне Румуније, североисточне Србије и северозападне Бугарске; 2. севера – из Алфелда. Ова хипотеза односи се на препознавање и потврђивања постојања две главне сфере утицаја на испитивано подручје. Специфични покретни налази хоризонта На В3/С1, који су први и привукли пажњу истраживача, аналогни материјал имају у наведеним областима. У културном смислу, источна сфера утицаја везује се за културу Басараби, док северна има доминантан претскитски понтско-кавказки карактер и нарочито се везује за ареал групе Мезочат. Нове идеје и праксе из ових области могле су бити пренешене мрежама комуникације из ова два правца, а претпостављено је да су улогу основног комуникационог коридора за остваривање културних контаката имали речни токови. У правцу истока био би то ток Дунава, док би према северу, поред Дунава, магистрална веза са Алфелдом и даље ка североистоку била успостављена током Тисе. Споредне комуникационе руте, користећи притоке обеју река, омогућиле би локалну дистрибуцију у залеђу.

Истраживачка питања у вези са студијом случаја локалитета Гомолава односе се на:

1.) ревалоризацију њеног хронолошког и културног опредељења, у сврху потврде хипотезе о важној улози спољних утицаја

Питање је: Да ли је хронолошко и културно опредељење материјалних остатака стамбеног хоризонта старијег гвозденог доба Гомолаве и групне гробнице II остало непромењено

пола века након примарне публикације?

2.) проверу да ли је у конкретним случајевима појединачних артефаката идеја иновације егзогеног порекла, а њена имплементација и реализација могуће локална

Питање је: Да ли материјални докази из стамбеног хоризонта старијег гвозденог доба Гомолаве и групних гробница I и II указују на аутохтон развој или на стране утицаје?

3.) издвајања материјалних доказа који указују на постојање континуитета између хоризоната Калакача и Басараби у развоју босутске групе, односно хоризонта На В3/С1 и хоризонта који му непосредно претходи, чиме би се поткрепила хипотеза о локалним заједницама које кроз комуникацију са суседним и/или удаљеним подручјима прихватају стилско-технолошке и идејне иновације без драстичних популационих промена.

Питање је: Да ли материјални докази из стамбеног хоризонта старијег гвозденог доба Гомолаве и групних гробница I и II указују на постојање континуитета између хоризоната Калакача и Басараби, односно хоризонта На В3/С1 и хоризонта који му непосредно претходи?

Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација Ивана Нинчића састоји се од седам поглавља неједнаког обима. Уводном делу рада припада прво поглавље *Увод*, у којем су, кроз потпоглавља, дефинисани предмет и циљ истраживања, теоријско методолошки оквири, хипотезе и истраживачка питања. Уводном делу припадају и друго и треће поглавље *Старије гвоздено доба у западним деловима српског Подунавља и непосредном окружењу и Локалитет Гомолава*. У њима је објашњен културни миље у чијим оквирима су вршена истраживања у дисертацији, и дати исцрпни подаци о локалитету Гомолава, који је изабран за студију случаја на којој се добро могу тестирати изложене хипотезе и истраживачка питања.

У наставку је аналитички део рада, који почиње поглављем *Материјал и методе*, где је јасно аргументовано који материјал је изабран за проучавање, и којим методолошким процедурама. Проучавани материјал подразумевао је керамички и метални материјал из слоја старијег гвозденог доба на локалитету Гомолава, као и покретни археолошки материјал из групне гробнице II и слабије очуване и налазима сиромашније групне гробнице I. Један део испитиване грађе је већ публикован у стручној литератури, тако да је у Нинчићевом раду подвргнут ревалоризацији. Од изузетног значаја јесте рад на непубликованом делу материјала са Гомолаве. Тек је потпуни увид у грађу и оригиналну документацију обезбедио солидну базу за извођење научно заснованих закључака. Спроведене су: стилско–типолошка и типолошко–хронолошка анализа керамичког материјала и металних предмета, анализа погребних пракси у групним гробницама и појединачним гробним целинама, као и анализе најјефикасније путање (Least Cost Analysis) при софтверу за географске информационе системе (ГИС). Додадна аналитичка процедура јесте и датовање узорака AMS методом радиоактивног угљеника, која је извршена у сарадњи са лабораторијом Isotoptech Zrt. из Дебрецина у Мађарској. У поглављу *Резултати анализе материјалне културе хоризонта старијег гвозденог доба локалитета Гомолава* најпре је

уобличен каталог целокупног инвентара налаза (керамика, налази од метала и остали важни ситни налази) из контекста групних гробница и археолошког слоја старијег гвозденог доба. Затим су резултати спроведених анализа графички уобличени у виду графика, дијаграма и табела.

Обимна дискусија добијених резултата уобличена је у седам потпоглавља, у складу са проблематиком у фокусу: проблематиком ревалоризованог хронолошког и културног опредељења у одељку *Хронолошко опредељење и порекло стилско-типолошких елемената керамике хоризонта старијег гвозденог доба локалитета Гомолава*, сферама утицаја у одељцима *Метални налази из насеобинског слоја локалитета Гомолава као показатељи потенцијалних сфера утицаја* и *Порекло погребних пракси и припадајуће материјалне културе из гробних целина са локалитета Гомолава*, уделу аутохотног развоја и егзогених фактора у одељцима *Улога аутохотног развоја у формирању иницијалних хоризоната гвозденог доба западних делова српског Подунавља* и *Улога и карактер мобилности и комуникације у формирању иницијалних хоризоната гвозденог доба западних делова српског Подунавља*, комуникационим системима у одељку *Сфере утицаја и комуникационе руте*, и сумирано о новим перспективама у поимању почетка новог доба у одељку *Почетак гвозденог доба у западним деловима српског Подунавља*.

Завршни део рада чине поглавље *Закључак*, листа референте литературе и списак илустративних прилога означених као слике.

Остварени резултати и научни допринос дисертације

Дисертација Ивана Нинчића представља дуго очекивани савремени прилог познавању локалних почетака гвозденог доба, али у знатно ширем културном контексту. Усмерена је тако да њени резултати јасно укажу на деловање спољних сфера културног утицаја на формирање идентитета испољеног у гвозденодопској материјалној култури на истраживаном простору, као и да основни механизам трансфера утицаја чине комуникација и људска мобилност мањег опсега, у виду дуготрајнијег процеса. Резултати спроведених анализа представљају потврду исправности претпостављених праваца продора и ширења утицаја са истока и севера, из културних окружења чије познавање је данас знатно потпуније и разликује се од традиционалних поставки које су доскора доминирале у науци.

Рад резултира ревидираним културним и хронолошким опредељењем једног од најрепрезентативнијих археолошких локалитета испитиваног периода – Гомолаве код Хртковаца у Срему, чиме доприноси разјашњавању односа елемената материјалне културе који указују на локални развој са једне стране, и егзогене утицаје са друге стране. Добити резултати указују на мешање аутохтоних традиција и спољних иновативних елемената, који су довели до формирања специфичне материјалне културе као саставног дела идентитета носилаца босутске културне групе. Потврђена је двосмерност културних утицаја одражена кроз материјалну културу. На основу резултата стилско-типолошке и типолошко-хронолошке анализе керамичког материјала изнета је и снажнија потврда континуалног развоја босутске групе кроз хоризонте Калакача и Басараби, чиме се

познавање ових културних феномена ускладило са савременим токовима науке.

Закључак

Приликом израде докторске дисертације Иван Нинчић узео је у разматрање сва релеванта научна сазнања о проблематици почетка гвозденог доба на територији дефинисаној као западни део српског Подунавља, са фокусом на улози коју су у овом процесу имали људска мобилност и комуникација. Дисертација је урађена према одобреној пријави, и представља оригинално и самостално научно дело. Примењене методолошке процедуре, адекватан аналитички узорак и интерпретација резултата спроведених анализа довели су до консолидације постојећих и изношења нових значајних научних сазнања о теми која је била предмет докторске дисертације. На основу изложеног, велико нам је задовољство да Већу предложимо да кандидату Ивану Нинчићу одобри усмену одбрану докторске дисертације *Улога мобилности и комуникације у формирању иницијалних хоризоната гвозденог доба у западним деловима српског Подунавља*.

У Београду, 04. 03. 2026.

КОМИСИЈА У САСТАВУ

проф. др Јасна Вуковић
Универзитет у Београду – Филозофски факултет

доц. др Зорица Кузмановић
Универзитет у Београду – Филозофски факултет

др Александар Капуран
научни саветник
Археолошки институт, Београд